

Ministeri Suvi Lindénin avauspuheenvuoro: Tietoyhteiskunnan avoin koodi Tietoyhteiskuntapäivä 10.3.2009

Arvoisat seminaarin osanottajat,

Lämpimästi tervetuloa tähän ensimmäiseen Tietoyhteiskuntapäivään! Tietoyhteiskuntapäivän teemaksi on valittu julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyö. Aihe saattaa äkkiseltään vaikuttaa puhkikuluneelta ja itsestään selvältä, mutta näin Auroran – eli uuden päivän nousua kuvaavana - nimikkopäivänä tarvitsemme uutta näkökulmaa avoimeen yhteistyöhön tietoyhteiskunnan kehittämisessä kenties enemmän kuin koskaan.

Digitaalisten palvelujen lisääntyvä kysyntä ja teknologiat avaavat nyt ennennäkemättömiä horisontteja, johon monet maat ovat havahtuneet todenteolla: ”Digitaalinen Britannia”, ”Obaman sähköisen hallinnon ohjelma” ja ”Digitaalinen (= Numerique) Ranska 2012” ovat hyviä esimerkkejä siitä, kuinka voimallisena tekijänä ICT nyt nähdään yhteiskuntaa ja taloutta muokkaavana tekijänä. Kaikilla mailla on sama tavoite: Miten parhaiten sopeutua ja hyödyntää siirtymää digitaaliseen teknologiaan, joka muodostaa valtavan taloudellisen voiman ja vaikuttaa keskeisesti jokaisen ihmisen elämään niin työssä, kotona kuin vapaa-ajalla. Jokainen näistä digitaaliajan strategioista korostaa myös avointa yhteistyötä: Tarvitaan uutta ja voimakkaampaa ”*henkeä*” julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyössä (stronger sense of co-operation).

Meidän tuleekin nyt myös Suomessa luoda uutta yhteisen tekemisen ja näkemisen henkeä, että digitaalisen talouden potentiaali hyödynnettäisiin – mieluusti muita maita nopeammin ja paremmin. Myös pakottavia perusteluja löytyy useita, mm:

- * tuottavuuspaineet -> ICT:n hyödyntämisen kautta päästään pysyvämpiin tuottavuusasetuihin, kun ”turha” hallinnollinen työ poistuu.
- * julkisen sektorin rakennemuutos -> sähköisen asiointin kehittäminen on osa monikanavaista julkisen hallinnon ja sen palvelutuotannon kehittämistä, jossa julkinen

sektori – erityisesti kunnat ja valtio - yhtenä rintamana tuottaa palveluja kansalaisille ja yrityksille.

* työvoima ei väestörakenteemme huomioiden riitä -> ihmisen työpanos kohdennettava sinne missä palveluiden tuottamiseen tarvitaan oikea ihminen.

* yrityssektorilla toimintoja on sähköistettävä kilpailukyvyn turvaamiseksi -> osallistuminen yritysten yhteistyöverkostoihin ja arvoketjuihin vaatii sähköisiä toimintatapoja ja yritysten työvoimaa tulee käyttää mahdollisimman tehokkaasti toimintojen hallinnollista kuormaa vähentäen.

Tulen tänään käsittelemään yhteistyön kehittämistä ensiksi rajapintojen avoimuutena. Tämä on kriittistä tietoyhteiskunnan palveluissa, jotta hallinnon yhteentoimivuus ja edellytykset yritysten innovoinnille uusiksi palveluiksi paranevat. Tämän jälkeen puhun yhteistyöstä tarpeena muuttaa toimintatapoja aidosti käyttäjälähtöisempään ja käyttäjiä osallistavaan suuntaan kaikilla yhteiskunnan sektoreilla. Lopuksi haluan osoittaa, mihin tietoyhteiskunnan kehittämisessä on nyt tultu ja mihin lähiaikoina suunnataan panostusta. Viimeiseksi kerron myös sen, mitä odotan teiltä tässä kehitystyössä - hyvät tietoyhteiskunnan tekijät.

Erään tarinan mukaan Open source -käsite syntyi vasta 1990- luvun loppupuolella, kun alan piireissä haluttiin tehdä eroa Richard Stallmanin aatteita heijastelemaan free software – manifestiin. Kuitenkin ”open source” on ajatuksena ollut läsnä ohjelmistokehityksen alkuajoista lähtien. Kiinnostus avoimuuteen on looginen: tekijöiden oman aktiivisuuden ja valmiiden alustojen yhdistelyllä kehitys etenee nopeasti, virheitä ja kustannuksia tehokkaasti vähentäen. Tietojärjestelmäkehityksessä käytettävä avoimuuden käsite tarkoittaa yleisesti myös sitä, että järjestelmässä noudatetaan yleisesti hyväksytyjä standardeja. Avoimuuden toisena kriteerinä voidaan pitää integroituvuutta eri laitteisiin, ohjelmistoihin ja palveluihin.

Yritykset ja useat julkiset organisaatiot tuntuvat korostavan nyt vahvasti avoimia rajapintoja ja toimintatapoja. Nämä mahdollistaisivat myös pienten innovatiivisten yritysten toimintaa rakentaa sovelluksia ja käyttöliittymiä sekä sitä kautta synnyttää aivan uusia sähköisiä palveluja. Lisäksi palveluiden kehittymisen edellytyksinä nähdään kattavat, nopeat

(langattomat) tietoliikenneyhteydet ja erilaisten tietovarantojen tarjoaminen yritysten ja eri julkisten toimijoiden laajempaan käyttöön. Avoimet rajapinnat yleistyvät nyt erityisesti verkkopalveluissa (esim. YouTube) vinhaa vauhtia avaten uudenlaisen pääsyn verkon sisältöihin. Rajapintojen tarjoamia tietolähteitä yhdistelemällä voidaan luoda uusia palveluja (ns. mashupeja, joista esimerkkinä google karttapalvelua hyödyntävä sovellus vaikkapa läheisistä ravintolapalveluista).

Ideaalisti ajatellen, avoimuuden periaatteiden soveltaminen veisi meitä kohti paljon puhuttua ubiikkiyhteiskuntaa, jossa aina ja kaikkialla käytettävissä olevan tietoliikenteen ja viestintätekniiikan mahdollisuuksia voidaan innovatiivisesti hyödyntää eri käyttötarkoituksiin.

Avointa yhteistyötä tulee kuitenkin tarkastella tieto- ja viestintäjärjestelmiä laajemmassa merkityksessä tietoyhteiskunnassa. Yhteiset standardit eivät takaa yhteiskäyttöisyyttä, vaan tämä on ensisijaisesti sopimusasia. Avoimuuden kritiikitön sisäistäminen sisältää riskejä, jos samalla vastuu hajautuu ei-kenellekään ja koottu kokonaisuus tulee mahdottomaksi pitää käsissä. Palvelujen rajojen ei tulisi käyttäjälle hämärtyä. Tietoturva- ja tietosuojakysymykset eivät avoimissa ympäristöissä ole nekään vähäiset.

→ Taustaksi tarvitaan siten uusia yhteistyön malleja ja pelisääntöjä, sekä näitä tukevia rakenteita ja ohjausta.

Ensiksi on sovittava tavoitteista. Olemme juuri viime viikolla hallituksen piirissä linjanneet sähköisen asioinnin ja tietoyhteiskunnan vauhdittamiseksi tarvittavista toimista. Vuoteen 2013 mennessä kansalaisten ja yritysten sähköinen asiointi on kattaen kaikki keskeiset palvelut. Kansalaisten sähköisessä asiointissa otetaan käyttöön asiointitili vuonna 2010. Hallitus käynnistää myös välittömästi hankkeen muuttaa suomi.fi ja yrityssuomi.fi portaalit vuorovaikutteisiksi asiointiportaaleiksi.

Sitoudumme myös siihen, että kansalaisten ja yritysten palveluille luodaan yhtenäiset asiakasrajapinnat eri tahojen tuottamiin julkisiin palveluihin. Kehittämistyössä keskeistä on määritellä palveluiden rajapinnat ja yhteiset toteutusmallit, jossa palveluntarjoajilla tulee olla

keskeinen rooli. Lähtökohtana on, että sähköisiä palveluja kehitetään vuorovaikutuksessa palvelujen käyttäjien kanssa huomioiden käytön helppous.

Hallituksen pyrkimys on näillä toimin yhtenäistää koko julkisen hallinnon tieto- ja tietojärjestelmäarkkitehtuureja sekä yhteentoimivuudella edistää palvelujen valtakunnallisia ratkaisuja. Asiakasrajapintojen ja palvelutuotannon tietojärjestelmien samanaikainen kehittäminen mahdollistaa siten palveluketjujen tehokkaan ja asiakaslähtöisen toiminnan. Kehittymistä vauhdittaa myös se, että julkisen sektorin hankinnoissa hyödynnetään markkinoiden tarjoamia ratkaisuja sekä yksityisen sektorin innovaatioita. Tarkoitus myös on, että julkisen hallinnon omissa järjestelmissä edistetään avointen tietojärjestelmäarkkitehtuurien käyttöä.

Lisäksi hallitus tulee keväällä 2009 antamaan esityksen vahvan sähköisen tunnistamisen lainsäädännöstä, joka edistää tunnistamispalveluiden markkinoiden kehittymistä ja luo perustaa mobiilitunnistamisen käyttöönotolle 2010. Sähköisen asioinnin ja kaupankäynnin edistämiseksi luodaan siten toimintaedellytykset eri tarkoituksiin ja käyttäjäryhmille soveltuville tunnistuspalveluille. Tunnistamiskustannusten kurissa pysyminen on taattava riittävällä kilpailulla.

Verkkolaskutuksen osalta on jo määritetty, että valtionhallinto ottaa kaikki laskut vastaan sähköisinä vuoden 2009 loppuun mennessä. Siirtymistä verkkolaskuun kuluttajien, pk-yritysten ja kuntien piirissä edistetään. Tavoitteena on, että valtaosa suomalaisista laskuista siirtyy verkkoon 2010.

Hyvät kuulijat,

Jotta enenevä määrä käyttäjiä omaksuisi sähköisen asioinnin luonnollisena osana arjen askareitaan, pidän tärkeänä, että mm. asiointitilin tulee keskeisten viranomaispäätösten lisäksi laajentua kattamaan kansalaisen itsensä toivomat ja käyttämät palvelut.

Puheen otsikkoni ”tietoyhteiskunnan avoin koodi” tarkoittaa siten myös haastetta ottaa käyttäjät mukaan yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin kehittämistalkoisiin. Julkisen sektorin tulee aktiivisesti hankkia näkemystä ja palautetta julkisten palvelujen käyttäjiltä suunnittelu- ja kehittämistyöhön sekä avata kansalaisille kanavia yhä vahvemmin osallistua ja vaikuttaa asioidensa hoitoon. Kehittämisen kaikissa vaiheissa huomioidaan myös kansalaisten tietosuojan toteutuminen ja sen varmistamiseksi toimitaan hyvässä yhteistyössä vastuutahojen kanssa.

Verkkopalvelujen edut käyttäjälle ovat ilmeiset: kansalaisten vaiva ja aika asioiden hoitamisessa vähenee. Asioinnin siirtymisessä enemmän asiakkaan haltuun ja tekemiseen, vähenee myös hallinnon kuorma parempaa lisäarvoa tuottavan työn eduksi.

Kansalaisten ja yritysten tietoisuuden kehittäminen sähköisistä palveluista on siten tärkeää. Yhtenä edistämistoimena on nähtävä digitaalisten palvelujen ja kehitystyön tekeminen näkyväksi kansalaisille ja yrityksille. Kansallisen tietoyhteiskuntabrändin rakentaminen tähtää juuri tähän. Nykyisellään hallinnon sähköiset palvelut ovat hajallaan ja vaikeasti löydettävissä, jos kansalainen tai yritys ei nimenomaisesti tiedä mistä tai keneltä palvelua hakea. Yhtenäinen digitaalisten palvelujen brändi mahdollistaa myös tehokkaamman tiedottamisen ja markkinoinnin. Viestinnällistä yhteistyötä voidaan tehdä yhtenä rintamana yhteisillä viesteillä ja tunnistetulla brändillä, joka liittää palveluja toisiinsa. Brändiä ja sen soveltamista tietoyhteiskunnan palveluihin tullaan tänään esittelemään teille; ensimmäistä kertaa julkisesti.

Digitalisoitumisen edetessä tulee samanaikaisesti varmistaa, että kaikilla kansalaisilla muun muassa iästä, asuinpaikasta ja koulutustasosta riippumatta on myös kyky toimia maailmassa, joka toimii yhä enemmän bitteinä erilaisissa verkoissa. Suomalaiset ovat innokkaita internetpalvelujen käyttäjiä – yli 50% 16-74 vuotiaista kansalaisistamme käyttää julkisia verkkopalveluja melko säännöllisesti. Ihmiset ovat varsin tottuneita toimittamaan arkipäivän askareitaan verkon välityksellä mm. pankin, postin, verottajan, koulun tai kunnan kanssa tai erilaisilla lippuluukuilla ja verkkokaupoissa.

Kääntäen tarkastellen, kuitenkin lähes puolet kansalaisista on vielä näiden arkipäiväisten internetpalvelujen käytön ulkopuolella. Tehtävää on niin helppokäyttöisten palvelujen kehittämisen kuin kansalaisten valmiuksien parantamisen saralla.

Pidän erityisen tärkeänä, että ryhdymme hallinnon yhteistyössä toimiin, jotka tukevat johdonmukaista osaamisen kehittämistä tasa-arvoisen ja esteettömän tietoyhteiskunnan nimissä. Tietoyhteiskuntavalmiuksien ja osaamisen kehittämisen parantamiseen on kiinnitettävä siten jatkuvaa huomiota. Tietoteknistä osaamista on kehitettävä kaikilla toimialoilla ja kaikissa ikäryhmissä. Koulujen on tuettava jo perusopetuksessa ICT-osaamista ja siten tulevaisuudessa pärjäävien aikuisten kansalaistaitoja. Vaikka nuorille verkkomaailma on luonteva osa elämää ja samalla voimakas kehitys lisää verkkopalvelujen saavutettavuutta, on ikääntyvä väestö suurimmassa vaarassa jäädä syrjään tietoyhteiskunnan palveluista ja verkon tuomista hyödyistä – ja huvistakin, jota se voi sosiaaliseen elämään tuoda.

Tänään tulen antamaan tunnustuksia erittäin arvokkaalle työlle senioriväestön tietoyhteiskuntavalmiuksien tukemiseksi. Ikäihmisten tietoteknisten taitojen kehittämiseksi tehdään paikallisesti todella hienoa työtä kaupungeissa ja kunnissa ympäri Suomea. Tämä toiminta tulisi saada valtakunnallistettua jakamalla hyviä esimerkkejä ja kokemuksia senioritoiminnasta sekä varaamalla toimintaan tarvittavia resursseja.

Hallituskausi ja siten myös Arjen tietoyhteiskunnan neuvottelukunnan työ on nyt puolivälissä. Ensimmäisen puoliskon tuloksia voidaan nyt tarkastella. Olemme saavuttaneet merkittäviä edistysaskelia mm. sähköisen tunnistamisen, verkkolaskutuksen edistämisen ja tietoturvan kehittämisen alueilla. Kotitalousvähennyksen laajentaminen tieto- ja viestintätekniisten laitteiden asennukseen, ylläpitoon ja opastukseen nähdään jo nyt vaikuttaneen palvelujen käyttöön. Yleispalveluvelvoitteen ja laajakaistastrategian avulla yhteydet tulevat laajemmin kaikkien saataville, myös haja-asutusalueilla ja syrjäseuduilla.

Tulevalla puoliajalla keskiössä ovat edelleen hallinnon sähköistyminen asetettujen tavoitteiden mukaisesti, samoin kuin kansalaisten ja pk-yritysten ohjaaminen

tietoyhteiskunnan palvelujen käyttäjiksi ja kehittäjiksi. Yleisemmin, kaikessa tietoyhteiskunnan kehittämistyössä on tärkeää kiinnittää yhä enemmän huomioita teknologioiden, päätelaitteiden ja palveluiden esteettömyyteen, helppokäyttöisyyteen ja yhteentoimivuuteen. Nämä ovat perusedellytyksiä palveluiden omaksumiselle ja pysyvien käyttötottumusten syntymiselle.

Talouden taantuma on mittavana haasteena hyödynnettävä myös tilaisuutena kohdentaa resursseja tarkasti tulevaisuuden kilpailukyvyn ja kasvun perusteisiin. Osaamisen ylläpidosta ja kehittämisestä taantumasta on erityisesti ICT-alalla huolehdittava, sillä taidot vanhenevat nopeasti. Monella sektorilla on hyödyntämätöntä potentiaalia soveltaa ICT:tä toiminnoissaan. Tieto – ja viestintäteknologian pitkäjänteinen kehitystyö avaa myös uusia sovellusalueita, jotka voivat tuoda merkittäviä läpimurtoja esimerkiksi ilmasto- ja ympäristökysymyksiin.

Pian ryhdymmekin valmistelemaan seuraavalle hallituskaudelle uutta tietoyhteiskuntastrategiaa. Strategian tulee olla valmis vuoden 2010 loppuun mennessä. Tulemme valjastamaan laajan joukon asiantuntijoita, ajattelijoina ja kaikkia niitä tahoja, jotka haluavat antaa äänensä tietoyhteiskunnan kehittämisessä. Hyvät ystävät, teidän näkemyksiänne haluan myös kuulla ja tulemme lähiaikoina haastamaan teidät pohtimaan ja ideoimaan suomalaisen tietoyhteiskunnan tulevaisuutta.

Odotan jo ensimmäiseltä Tietoyhteiskuntapäivältä paljon rohkeita kannanottoja, hyviä esimerkkejä ja keskustelunavauksia. Valmistellut puheenvuorot luotaavat kriittisen tärkeitä näkökulmia tietoyhteiskunnan kehittämistyössä, jossa meidän on onnistuttava:

- miten sähköisiä palveluja tulee kehittää osana palvelurakenteiden muutosta ja hallinnonrajat ylittävänä yhteistyönä
- ja miten saamme kansalaiset ja yritykset aktiivisiksi toimijoiksi tietoyhteiskunnassa

Toivotan antoisaa ja hyvää seminaaripäivää kaikille!